

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
BUDAPEST
13536/426

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Candido LECTORI Salutem!

Saluberrimum est praeceptum eorum, qui studiis adolescentia consultum eunt; ut, si quid addocere velint discipulos suos Praeceptores, per certa quaedam spatia, seu gradus inconfuse procedant. Bè consilio ante id, haec prima Elementa Linguae Latinae divulgavi; ex quibus prima pueritia ad formandam lectionem & scriptiorem legitimam pedetentim perduceretur. Proximum esse censebam, ut paradigmata Declinandi, Comparandi, & Conjugandi, peculiari libello iisdem exhiberentur. Quod opusculum cum paratum haberem, accidit, ut Rudimenta Linguae Latinae iterum Prelo essent subjicienda, ibi tum suavis aliorum, non pauca ex meo libello illuc (infelici fortè) transtuli. Postea quum per habitum aliquem sibi comparavit variandi voces, per Numeros, Casus, Genera, Grados, Modos, Tempora, & Personas; tum demum Rudimenta Grammatica, hoc est, Etymologia & Syntaxeos praecepta familiarissima esse proponenda duxeram: Ita tamen, ut cum hoc studio Praeceptorum Grammatices formulae Latini Sermonis statim conjungerentur; in quibus praxis, tum Declinationum, comparisonum, & Conjugationum; tum verò etiam Praeceptorum Grammatices, antequam illa memoria insisterentur, ostenderetur. Atque hanc quidem ad rem Vestibulum hoc Latinitatis, Clarissimi Viri Johannis Amos Commennii, de Studiis Literarum optimè meriti, maxime videtur nobis idoneum. Ceterum, quomodo hoc ipsum Vestibulum Pueris sit proponendum, ex Didactica dissertati-
sermonis
sermonis

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR

NOV. 1853

1853. 426

PISCATOR

IN-

INFORMATIO

ad Informatores Puerorum,

De Vestibuli Linguae Latinae USU.

Opera danda est illis, qui Pueris informandis praesunt, ut eorum intellectum, memoriam, manum, & linguam sensim promoveant. Et intellectui quidem ac memoriae exercendis matutinae, stylo verò & linguae horae pomeridianae tribuantur: quem scopum ut assequantur, hoc VESTIBULUM LATINITATIS aliquoties adeundum & percutiendum est.

Et Initio quidem, hic Libellus percurratur solus lectionis, & recte pronunciationis causa. Itaque Praeceptor unam & alteram pagellam legat clare, distinctè, lentè; ut Discipuli interea inspectantes suos libellos, auribus, oculis, & attentione subsequi possint. Ubi absolverit lectionem Praeceptor, incipiant eandem Discipuli, sed singuli sententias singulas in orbem. Hoc dum fit, Praeceptor diligenter attendet pronunciationi, ut planè recta sit & accurata: proindeque de literarum & diphthongorum Latinarum potestate subinde moneat. Pomeridianis horis eandem illa manè lectione describendi, si non omnia, saltè aliquot vel complures ex iis sententiis. Tempore verò scriptiōnis obambulat Praeceptor, & singulorum operas inspectando, calamum rectè prensato, literarum apices accuratè observare, omnes ductus exactè formare docebit.

Secundò, Absolutò ita per nudam lectionem & scriptiōnem libellò, redibitur ad initium ejus, ubi ad lectionem adjungenda Interpretatio, non tantum ut sententiam sententiae, sed & verbum verbo reddere jubeantur, hoc modo: Venite Pueri, Jöftek Gyermek! Venite, Jöftek; Pueri, Gyermek. Eisdem sententias, eo modo coordinatis verbis, pomeridianis horis diligenter describant.

Tertio, percutatur Vestibulum, repetendo interpretationem,

A 2

nem,

INFORMATIO DE USU

nem, inverso ordine, è Vernaculo in Latinum; ut: *Föföttek Gyermek, Venite Pueri: Föföttek, Venite; Gyermek, Pueri.* A meridie scribe easdem sententias in libellum exercitiorum, eodem ordine & modo, quod exponerentur manè.

Quartò, reassumatur *Vestibuli* textus *memoria jam pertentanda causà*; an & quantum se illi insinaverit Latinarum vocum intelligentia. Itaque Pueri ante Scholam propositas sententias memoriæ imprimant; ingressosque jubeat Præceptor libellos occludere, & quærat: Tu N. Quid significat, *Venite Pueri?* T. N. Quid est, *Sapientia femina?* Et sic aliquoties pensum illius horæ percurrere sursum, & deorsum, & per saltus. Tum eodem modo Vernacula proponat, quæ illi reddant latine: Te, N. *Hogyhogy mondod Deákul: Föföttek Gyermek? Te, N. Hogyhogy mondod: Az Isten ti-seket meg-segítend?* Eadem illa describant à meridie, ad formandum Latinæ Lingvæ usum & intellectum, memoriæque.

Ubi Quinta re adeundum erit *Vestibulum*, prælegat illis, & explicet Præceptor ex Rudimentis Grammaticæ doctrinam de differentia Nominis & Verbi, de Nominum Generibus, & Declinatione; idque inspectione perpetuâ, vel Paradigmatis, ad cuius formam vox aliqua inflectenda est, vel Typi Declinationum in Rudimentis; ut: *Pueri*, est Vocativus Pluralis, descendit à *Puer*, quod est Secundæ Declinationis: declinatur ut *Gener*.

Ubi Puer solitaria Nomina declinare didicerit, postmodum etiam Adjectiva cum Substantivis conjunctim declinare assuecat: Ita tamen, ut primum ea proponantur, quæ sunt ejusdem Declinationis; ut Primæ: *Lingva Latina, Lingva pulchra, Arca lata, &c.* Tum Secundæ, ut: *Deus æternus, Cælum supremum.* Dehinc Tertiæ, ut: *Homo mortalis; &c.* Veniatur dehinc ad mixtas Declinationes, ut: *Lingva elegans, Res varia, Medium facile, &c.* Horis pomeridianis, earundem Declinationum exempla describantur, dirigente Magistro.

Sextâ vice, aditur *Vestibulum Conjugationum addiscendarum*

VESTIBULI LINGVÆ LATINÆ.

darum causâ, præmissa ex Rudimentis Grammaticæ explicatione doctrinæ de Verbi forma Activa & Neutra, Conjugationumque differentiis.

Septimâ denum vice, repetendo *Vestibulum* eatur per *Verba*, uti occurrunt. Ubi de Passivis & Deponentibus erunt generaliter informandi. A meridie eadem Conjugationes describantur in exercitiorum libellos, modo jam designato. Atque hinc jam etiam commodè inchoari poterit Lingvæ exercitium.

Octavò, repetatur libellus, ut recitent memoriter vel integra folia, adjungaturque declinandi & conjugandi exercitium; itidem jam memoriter, sine tabellarum inspectione. Exercitia styli pomeridiana per hos dies erunt: *Variatio sententiarum per Numeros*; Singularem commutando in Pluralem, & vice versa; e. g. Introitus *Vestibuli* sic variari poterit: *Veni puer, discet lingvas pulchras & elegantes, & comprehende pro tuo captu rem variam, sapientia semen: Deus te juvabit, Præceptor amabit, alius (quilibet) laudabit, ipse gaudebit; &c.*

Nondè, *Vestibuli* iteratio *Examen* spectat, ad agnoscendum, quid profectum sit hætenus. Horas ergò matutinas percontando transigat Magister: Tu, N. Quid est, *Venite pueri, Puer*, estne Nomen vel Verbum? cuius Casus? cuius Numeri? cuius Declinationis? cuius Generis? Item de Verbis: cuius Temporis? Modi? Personæ? Numeri? Conjugationis? Exercitium styli hic requirit, ut commutentur Verborum Modi, Tempora, Personæ, Numeri: (ita ut ex Imperativis Indicativi, & ex Indicativis Subjunctivi formentur.) e. g. Ex Introitu *Vestibuli* argumentum styli tale proponi potest Vernaculè, ut Latine reddant Discipuli: *Pueri veniant, ut discant Latinam Lingvam, qua pulchra est & elegans. Si comprehendunt pro suo captu res varias; sapientia femina; sic ut Deus eos juvet, Præceptores ament, alii laudent; &c.*

Decima & ultima, *Vestibuli* repetitio concertatoria erit. Inter Discipulos ipsos liceat inferiorum cuicunque provocare su-

INFORM. DE USU VEST. LING. LAT.

re superiorem quemcumque. Utque tum provocans jubeat provocatum sententias, quas è præsentis horæ demenso proponet, transferre in Latinum, & permutare Numeros, & Verborum Modos, & declinare, & conjugare, &c. omnia ex tempore, memoriter, promptè Tum post hunc illo eodem modo examinabit. Brabeum esto ioci prærogativa, Styli exercitium hic tale esto: ex occasione eorum, quæ manè examinata sunt, fingatur epistola, seu narratiuncula quedam plenior, constans periculis simplicibus, non duorum aut trium membrorum, ad quam tamen non requirantur verba alia, quàm quæ Vestibulum suppeditat; sive in præsentis ejus di-i tæta occurrant, sive alibi inquirenda sint; e.g. Ex occasione Introitus Vestibuli dicetur ipsis epistola patris ad filium, & arnaculè, sic:

Édes Fíjam! ha fogalmazáson meg-tanúlod a' kép Deák Nyelvét, tégedet bizonyosra fereni foglak. Mert abban nagy böltséges találhatók. Én, jó Præceptorod vagyok, a' ki tégedet úgy tanít és oktat, a' mint elmédet meg foghatod: az egykér mind könnyű-is, csak a' rendet tartás meg. Ne bízogyan a' kezdeti; de a' vége bizonyára gyönyörűséges lesz. Isten segítsen, édes Fíjam! A' Gyermeknek jönnek, hogy tanulják a' Deák Nyelvet, a' melly kép és ékes: ha az ő elméjek kerint elméjébe vének különb-külömb dolgokat. 's a' böltségek magvait, az léken, hogy az Isten segítse őket, és a' Tanítók éretik, egyebek dístérlik.

In examinanda compositione Præceptor in causas etiam inquirat: Cur hoc ita posuisti? Cur non ita? Ubi datâ operâ vitiosè terminationem fingat; v.g. Cur ponis, Venite? cur non, Venate, sicut Amate? aut Venere, sicut Docete? Respondere doceatur: Quia Venite est Conjugationis Quartæ, ubi Imperativus terminatur in ite; &c. Hoc modo ad Latinitatis Vestibulum decies dedolatus

Latinitatis Tyro, ipsam JANUAM ingredi iudicabitur idoneus.

JANUÆ LATINITATIS VESTIBULUM:

A' Deáki Nyelv' Ajtaja előtt való
PITVAR, avagy TORNÁTZ.

Introitus:

Venite Puéri,
Dilecte Latinam Lingvā,
Pulchram & elegantem,
Comprehendite,
Pro vestro captu,
Varias res,
Sapientiæ semina,
Deus vos juvabit,
Præceptores amabunt,
Alii laudabunt,
Ipſi gaudebitis,
Si principium difficile,
Medium erit facile,
Finis iucundus,

Bé-menetel.

*Főtetek Gyermeknek!
Tanuljátok a' Deáki Nyelvet,
a' képet és az ékezt,
fogjátok-meg,
a' ti foghatótok kerint,
a' különb-külömb-féle dolgokat,
a' böltségeknek magvait,
az Isten rítet meg-segítend:
a' Tanítók keretendnek:
mások dístérni fognak:
ti-magatok örülni fogtok.
ha a' kezdeti nehéz;
a' közepi könnyű lesz;
a' vége gyönyörűséges.*

CAPUT I.

De Accidentibus

A' Dolgoknak Tulajdonságairól.

Rerum:

Deus est æternus.
Mundus temporarius,
Angelus immortalis,
Homo mortalis,
Corpus visibile,
Spiritus invisibilis,
Anima itidem,
Cælum est supremum,
Aër medius,

Az ISTEN örökké-való.
e' Világ ideig-való.
az Angyal halhatatlan:
az Ember halandó.
a' test látható:
a' lélek láthatatlan.
a' testben lakó lélek azonképen.
az ég leg-felső:
az éltető ég középső:

A +

Terra

IANUÆ LATINITATIS

Terra infima,	a föld leg-also.
Nubes est remota,	a felhő (telleg) távol való.
Nebula propinqua,	a köd közel-való.
Locus est magnus aut parvus,	a hely nagy, avagy kicsiny.
Tempus longum, aut breve,	az idő hosszú, avagy rövid.
Area lata, vel angusta,	az udvar széles, avagy keskeny.
Domus ampla, vel arcta,	a ház tágas, avagy szoros.
Montes sunt alti,	a hegyek magasak.
Valles profunda,	a völgyek mélyek.
Colles elevati,	a hegyek fel-emelkedtek.
Casa est humilis,	a kúria alacsony.
Turris excelsa,	a torony magas.
Abies procera,	(dus, a fenyő-fa terés.
Fluvius brevis, aut profun-	a folyó-víz tsekély avagy mély.
Filum est tenue, (subtile,)	a szál (fonal) vékony.
Funis crassus,	a kötél kemény.
Arundo est cava,	a nád-fűl hézag. (üreg.)
Lignum est solidum,	a fa merev.
Foramen est vacuum (inane,)	a lyuk üres.
Caminus plenus fumi,	a kementze (kémény) tele füsttel.
Linea est recta, vel curva,	a vonal egyenes, avagy görög.
Superficies aspera, vel levis,	a külső fel-darabos avagy sima.
Pondus grave, aut leve,	a súlyos (mérték) nehéz, avagy
Globus est rotundus,	a gömbölyös gömbölyűg: (könyű).
Columna teres:	az oszlop kerekded.
Mensa quadrata,	az asztal négykégyű.
X habet formam crucis,	az X betűnek kereszt formája.
Pavo est formosus,	a páva ékes. (vagyon)
Simia deformis,	a majom rút, (éktelen).
Calores:	Színek.
Creta est alba,	A kréta fehér.
Tabula nigra,	a jegyző-tábla fekete.
Cinnabaris rubra,	a minium vörös.
Sulphur luteum,	a kén sárga.
Gramen viride,	a pászta zöld.
Firmamentum caeruleum:	a csillagos ég kék-fé. Vi.

VESTIBULUM.

Vitrum est perlucidum,	az üveg világos (által-látó).
Asser opacus,	a deska fedtetes, (homályos.)
Aqua turbida, vel clara,	a víz zavaros, avagy tiszta.
Sapores:	Izek.
Mel est dulce,	A méz édes.
Sicut & saccharum,	mint a nád-méz-is.
Fel amārum,	az epe keserű.
Acetum acidum,	az étet savanyú.
Sal salsum,	a só sós.
Piper acre,	a bors erős.
Immatuum pomum acet-	az éretlen alma keserű, avagy
bum, vel austerum.	savanyú.
Odores:	Szagok.
Odor est suavis,	Az illat kedves-gyönyörű.
Fætor teter,	a büdösség ifonyú kedvetlen.
Aliæ Qualitates.	Más Minéműségek.
Lutum est humidum,	A sár nedves.
Pulvis ficcus,	a por száraz.
Ossa dura,	a csontok kemények.
Carō mollis,	a hús lágy.
Glacies lubrica,	a jég sikk, (sikamló.) (zas.
Pruna est calida & candens,	az eleven-fén meleg és fényes.
Carbo frigidus & ater,	a balt-fén hideg és fekete.
Nos incedimus vestiti	mi ruhában járunk.
Indi nudi,	az Indiaiak mezítelenek.
Unicornis est ferum animal,	az unikornis vad állat.
Vacca manivetur, (cicur,)	a tehen felid.
Leo ferum,	az oroszlán kegyetlen.
Ovis mite,	a juh engedelmes, (kelid.)
Conviva est hilaris,	a vendég vidám.
Locus amœnus,	a hely kies.
Amicitia jucunda,	a barátság gyönyörűség.
Nuntium lætum,	az izenet, (hír) örömdetes.
Omnia illa grata & accepta,	mind azok kedvesek és kellemes.
A 5	tefek. Lo.

JANUÆ LATINITATIS

Locus est commodus, vel *a' hely illendő, avagy illetlen, incommodus.*
 Tempus opportunum, vel *az idő alkalmas, avagy al- inopportunum, kalmatlan.*
 Instrumentum aptum, vel *az eszköz alkalmas, avagy ineptum, kalmatlan.*
 Persona idonea, vel inidonea, *a' személy illendő, avagy illetlen.*
 Res est necessaria, vel superflua, *a' dolog szükséges, avagy szükségtelen.*
 Rei usus est utilis, aut noxius, *a' dologgal való élés hasznos, avagy ártalmas.*
 Res rei similis, aut dissimilis, *egyik dolog a' másikhoz hasonlító, avagy hasonlatlan.*
 Silva est densa, vel rara, *az erdő sűrű, avagy ritka.*
 Ager fecundus, aut sterilis, *a' mező (szántó-föld) termékeny, avagy terméketlen.*
 Motus est celer, aut tardus, *a' mozgás gyors, avagy késő.*
 Cursor alacer, aut piger, *a' postta gyors, avagy rest.*
 Operarius gnarus, aut ignarus, *a' munkás serény, vagy tunya.*
 Securus est acuta, vel stupida (*behes.*) *a' fejke éles, avagy élettlen.*
 Cibus erudus, vel coctus, *az étel nyers, avagy főtt.*
 Sermo jocosus, vel serius, *a' befed tréfás, vagy valószínűs.*
 Historia certa, aut dubia, *a' história (meg-lett dolog) bizonyos, avagy kétséges.*
 Testimonium verum, aut falsum, *a' bizonyosság-tétel igaz, avagy hamis.*

Comparativa:

Primus est doctus,
 Secundus doctior,
 Tertius doctissimus,
Anomala Comparatio.
 Taurus est magnus,
 Camelus major,

Egymással egybe hasonlító Szók:

Az első tudós:
 a' második tudósabb:
 a' harmadik leg-tudósabb.
 Régulatlan egybe hasonlítás.
 A' bika nagy: (lítás.)
 a' teve nagyobb: Ele-

VESTIBULUM

Elephas maximus, *az elefánt leg-nagyobb.*
 Passer est parvus, *a' veréb kicsiny.*
 Parus minor, *a' páris madár kisebb.*
 Trochilus minimus, *az ökor-fém leg-kisebb.*
 Cerevisia est bona, *a' falad ser jó.*
 Multum melius, *a' méb-ser jobb.*
 Vinum optimum, *a' bor leg-jobb.*
 Lacerta est mala, *a' gyék gonof.*
 Vipera pejor, *a' vipera kígyó gonofabb.*
 Alpis pessima, *az alpis kígyó leg-gonofabb.*

Denominativa:

Ducatus est aureus, *Az arany pénz aranyból való.*
 Tallerus argenteus, *a' tallér ezüstből való.*
 Ahenum cupreum, *az üst rézből való.*
 Cantharus stanneus, *a' kanna fejer ónból való.*
 Malleus ferreus, *a' pöty (kalapács) vasból való.*
 Scamnum ligneum, *a' padék fából való.*
 Murus lapideus, *a' fal kőből való.*

CAPUT II.

De Rerum Actionibus, *A' Dolgoknak Tselekedeteikről és Szenvedéseikről.*
 & *Passionibus:*
Creatoris in honorem, *A' Teremtőnek tisztességére,*
 Faciunt omnes creature suum officium, *tselekednek minden teremtet állatok az ő tisteiket.*
Cælestium actiones. *Az égi teremtet állatoknak tselekedeteik.*

Angeli celebrant Eum, *Az Angyalok dicsérik Uet.*
 Sol lucet, *a' Nap világoskodik.*
 Luna splendet, *a' Hold fénylik.*
 Stellæ micant, *a' Csillagok ragyognak.*
 Mane incipit dies, *reggel kezdetik a' nappal;*
 Vesperis pox, *est az este.*

Elementorum:

Elementa alunt nos, *Az éltető-állatok minket táplálnak.*
 A 6 Ignis

IANUÆ LATINITATIS

Ignis ardet, a' tűz ég.
 Flamma flagrat, a' láng langol, (lobog.)
 Scintilla gliscit, a' szikra szikdos.
 Tonitru tonat, a' mennydörgés dörög.
 Ventus fiat, a' fél fúj.
 Pluvia pluit, az eső esik, (esőzik.)
 Nix ningit, a' hó havul esik, (havazik.)
 Aqua in plano fluit, a' víz foly a' lapályon:
 Ex vase manat, az edényből kifárvkzik:
 Ex fonte salit, a' kútából kibuzog, (felökök.)
 E puteo hauritur, a' kútból merittetik.

Plantarum:

Herba crescit, A' fü neveddik.
 Folium viret, a' fának, vagy fünek levele zöld.
 Flos floret, a' virág virágzik. (dellik.)
 Fructus maturefcit, a' gyümölcs érik:
 Quem ut carpas, a' mellyet hogy le-fakassk.
 Fleste ramum, hajts-meg az ágát;
 Sive sint pyra, sive prana, akár körtvélyek, akár fűtvák,
 sive cerasa, akár tserefnyek légyenek.
 Nux continet nucleum, a' dió hájában vagyon a' bel.
 Rosa olet bene, a' rósa jól szagoskodik.
 Urtica urit, a' tsalán tsíp.

Animalium:

Lapis jacet, A' kő fekszik.
 Arbor stat, az élő-fa fenn-áll.
 Animal se movet, a' lelkes állat magát mozgatja.
 Avis volat, a' madár repül.
 Piscis natat, a' hal úszik.
 Quadrupes graditur, a' négy-lábú állat lépik.
 Serpens serpit, a' kígyó tsúsk.
 Vermis repit, a' féreg mászk.
 Cervus currit, a' farvas fut.
 Equus hinnit, a' ló nyert.
 Bos mugit, az ökör bög, (bömböl.)

Ag.

VESTIBULUM.

Agnus balat, a' bárány béget.
 Porcus (sus) grunnit, a' disznó röhög.
 Ursus murmurat, a' medve dorombol.
 Lupus ululat, a' farkas ordít.
 Canis latrat, az eb ugat.
 Aries arietat, a' kos tüskölődik.
 Bellua latrat, a' sene-vad kaggat.
 Lepus fugit, a' nyúl fut.
 Vulpes mutat pilos, a' róka változtatja a' körít.
 Catus (felis) capit mures, a' macska egereteket fog.
 Gallina ponit ova, a' tyúk tojik tolyományokat.
 Anser vescitur avena, a' lúd zabot eszik.
 Vermes rodunt pingvia, a' férgek rágnak a' kövéreket.
 Pediculi mordent cutem, a' tetűk tsípik a' bőrt:
 Ut & pulices atque culices, mint a' balbák és fényogókis.
 Formica est laboriosa, a' hangya munkás.
 Aranea artificiosa, a' pók mesterséges. (nah.)
 Apes pungunt aculeo, a' méhek fulánkjokkal furdál-
 Quicquid vivit, viget, valami él, erejében vagyon.

Hominis:

Nos agimus varia, Az Emberé.
 Corpore & animo, Mit szelkefünk külömb-külömb-
 Caput repletur cerebro, fele dolgokat,
 Tegitur capillis, testünkkel és telkünkkel.
 Excepto vultu, (tum est, a' fő meg-telik agyvérrel:
 Nullum membrum frustra da- bajkálakkal be-fedetik.
 Nam oculis cernimus, az arztólattól meg-válva.
 Per nasum excernimus, semmi tag nem adatott bízába.
 Frons habet rugas, mert kemeinkkel nézünk.
 Aures audiunt, az orrunkon kifűjük a' taknyot.
 Nares olfaciunt, a' homloknak rantzai vannak:
 Lingua gustat quomodo res, a' fülek ballanak.
 sapiat, az orr-lyukak szaglanak.
 Dentibus mandimus, a' nyelv meg-kóstolja mi
 legyen valami.
 fogainkkal rágnak.

A 7

Sto.

JANUÆ LATINITATIS

Stomachus concoquit, a' gyomor emélt.
 Intestina egerunt, a' bélek ki-adják, (ki-vetik.)
 Hepar conficit sanguinem, a' máj tisztítja a' vért, és az
 & dimittit per venas, ereken kéllyel-botsátja.
 Cor palpitat, a' szív dobog,
 Pulmo respirat, a' tüdő lélegzel.
 Labia sunt circa os, az ajkak vannak a' fáj körül.
 Barba ornat mentum, a' szakáll meg-ékesíti az állat.
 Feminae sunt imberbes, az affony-emberek fakálalanok.
 Humeris bajulamus, vállainkon borbózzuk a' terhet.
 Brachii amplectimur, karjainkkal ölelünk.
 Manibus laboramus, kezünkkel munkálodunk.
 Sinistra tenet, dextra per- a' bal-kéz tartja, a' jobb-kéz
 agit opus, végbe-vise a' munkát.
 Palma palpat, a' tenyérrel tapogatunk.
 Pugno percutimus, az ököllel verünk.
 Volāprehendimus, a' mavokkal fogunk.
 Digitis constringimus, (mus az ujjakkal fogunk. (junk.
 Unguibus scabimus & scalpi- a' körmökkel vakaródunk és vá-
 Sub pectore venter est, a' mely alatt vagyon a' has.
 Infra axilas latera, a' hónaljok alatt az oldalak.
 Sub his costæ, ezek alatt az oldal-trontok.
 Tergum habet superné sca- a' hátón felyül vannak a' vállá-
 pulas, infernē lumbos, potzkák, alól a' tizombok,
 (ágyékok.)
 Natibus sedemus, az al-felünkön ülünk.
 Pedibus ambulamus, a' lábainkon járunk.
 Mentis: Az Elméjé.
 Mens cogitat semper ali- Az elme mindenkor gondol va-
 quid, lamit.
 Etiam in somno somniat, még álmában-is álmodik.
 Intellectus intelligit, az értelem ért.
 Ratio ratiocinatur, az okoság okoskodik.
 Memoria meminit, az emlékező elme emlékezik.
 Et si quid oblita est, recor- és ha valamit el-felejtett, meg-
 datur, emlekezik róla. Vo

VESTIBULUM

Voluntas vult bonum, az akarat akarja a' jót:
 Declinat malum, el-távoztatja a' gonokt;
 Sed sæpe fallitur, de gyakorta meg-tsalatik,
 Gaudet & tristatur, örül és komorkodik.
 Securus curat nihil, a' mérvék semmivel sem gondol.
 Tutus timet nihil, a' bátor semmitől nem fél.
 Vegetus laborat, az erejébéli munkálkodik.
 Fessus quiescit, a' meg-fáradt nyugszik:
 Vigilia enim fatigat, mert a' vigyázás meg-fáradt.
 Sopor recreat, (visti, az édes álmom meg-lyit.
 Cum septem horas dormi- midőn hét órákig aluttál,
 Et evigilas, excita alios, és fel-serkenk, másokat költés-fel.
 Morbidorum: A' Betegekéji.
 Jejunos appetit escas, a' kiéhomra van kívánja az elédelt.
 Satur fastidit, a' meg-olédett meg-ünja.
 Delicatus deligit, a' kedvére-tartott válogatja.
 Sanus benevalet, az egészséges jól vagyon.
 Egrotus ægrotat, a' beteg betegeskedik:
 Cui dolet, is queritur, a' kinek fáj, az panaszkodik.
 Morbi sine dolore sunt pe- a' fájdalom nélkül való beteg-
 ricolosi, ségek veszedelmesek.
 Et plerumque lethales, és gyakran halálosok.
 Febris redit per vices, a' hideg-lelés kévenként jó vifka.
 Apoplexia enecat citō, a' gutta-ütés hamar meg-öl.
 Scabies facit pruritus, a' rüh vifketegséget fekez.
 Ulcus scatet tabō, a' sekély pousog genességgel.
 Recens vulnus sanatur, az újjontában való seb meg-
 gyógyul.
 Quicquid putrer, forderet, valami meg-rodhad, büdös az.
 Robustus potest multū ferro, az erős sokat vihet-el:
 Tener parum sufferre, a' gyenge keveset viselhet-el.
 Cæcus non videt, a' vak nem lát.
 Surdus non audit, a' siket nem hall.
 Mutus non loquitur, a' néma nem szól.
 Claudus claudicat, a' sánta sántál.
 A 2 Tatu

IANUÆ LATINITATIS

Tactu caret nemo, nisi pa- *sapáftalásbéli ész nélkül jen-*
raliticus, *ki nintsen, hanem csak a'*
gutta-ütött. (hijja.
Mutilo deest aliquid, *a' tsonkának vagyon valami*
Opificum: *A' Mester emberekéji.*
Agricola arat, *a' kántó-vető ember kánt:*
In vere seminat, *savakkal vét:*
In æstate metit, *nyáron arat:*
In autumnno vindemiát, *öfkel bort für, fülöt féd:*
Hyeme triturat in horreo, *rében tsépel a' tsürben.*
Hortulanus plantat hortum, *a' kerték. bé-ülteti a' kertet.*
Molitor molit in mola fru- *a' molnár öröl a' malomban*
mentum, *gabonát,*
Pistor pinfit panem de farina, *a' süto lisztből kenyeret süt.*
Pastor pascit gregem, *a' pástor legelteti a' nyájat:*
Secat fenum in prato, *kénát kapál a' réten:*
Format de lacte caseos, *a' tejből sajtokat nyom.*
Lanio maciat pecudes, *a' mékfáros meg öli a' barmokat.*
Venator venatur feras, *a' vadák vadakat vadák.*
Auceps capit volucres, *a' madarák madarakat fog.*
Piscator piscatur, *a' halák halák, (halakat fog.)*
Cocus parat cibos, *a' szakács étkeket készít:*
Elixat in olla, *főz a' fazékban:*
Assat in verubus, *süt a' nyáron:*
Frigit in butyro, *vánt a' vajban:*
Torret in craticulo, *pirít a' rostélyon.*
Fercula condimus aroma- *az étkeknek ízét meg-adjuk a'*
tibus, *fűszerekkel.*
Potum condimus in cella, *az italt el-teszük, (el-rejtjük)*
a' pinczében.
Ex uvis fit vinum, *a' szőlőből léken a' bor.*
Cerevisia promitur de dolio, *a' ser ki-vétetik a' borból.*
Antriga jungit equos, *a' kotsis bé-fogja a' lovakat:*
Et unguit rotas, *és a' kerekeket meg-keni:*
Et proficiscitur subitò, in *és hirtelen meg-yeen, a' járban*
cano autem hæret, *pedig meg-akad: Quum*

VESTIBULUM.

Quum vehit onera curru, *midon terhet viszen fekéren,*
aut trahat, *vagy fánon.*
Nauta navigat navi, *a' hajós hajókázik a' hajóval:*
Nauclerus gubernat, *a' hajós mester igazgatja:*
Remiges remigant, *az evezők eveznek. (zolunk:*
Per fluvios vadamus, *a' folyó-vízben láholunk, gá-*
Aut utimur scaphis, *avagy tsótnakokkal élünk:*
Aut sternimus pontes & *avagy hidakat és pallókat ti-*
ponticulos, *nálunk.*
Viator it per semitam, *az útonjáró meg-yeen az öfönyt:*
Et cavet ne erret, *és el-távoztatja hogy elne téved-*
Aut cadat in foveam, *avagy ne esék a' gödörbe: (jék*
Cedit retrò, ubi porro ne- *vissza tér, a' bot tovább nem*
quit pergere, *mehet.*
Mercator tractat merces, *a' kalmár az árukat forgatja:*
Metuit damnum, quatit *fél a' kártól, keresi a' nyere-*
lucrum, *séget. (tatik:*
Monetagestatur in crumena, *a' pénz az erkényben bordoz-*
Quoniam pecuniâ, quæ de- *mert a' mivel tartozunk, pénz-*
benus, solvimus, *zel fizetünk meg.*
Emimus & vendimus caro, *véfünk és adunk drágán,*
aut vili, *avagy oltsón.*
Nummi sunt diversi, quis- *a' pénzek különb-külömb félek,*
que suo valore, *mindenik az ő urvólta kerim.*
Netrix net de lino, *a' fonó-akfony fon lenből.*
Textor textit linteum, *a' takács fõ lenből való rubát,*
telam, *váknat; (posztó.*
Pannifex de lana pannos, *a' posztó-tsinál a' gyapjuból*
Sartor menlurat vestes, *a' kabó meg-méri a' rubákat.*
Sutor suit calceos ex corio, *a' varga varr sarukat borból.*
Pellio de pellibus pellicia, *a' fõts borból kadmónöket csinál.*
Restio torquet restim, *a' kötél-tsinál kötelet teker.*
Figulus fingit fidelias, *a' fazekas föld-edényeket csinál.*
Scriiniarius sua scrinia glu- *a' fekéreny-tsinál (asztalos)*
tinat, *az ő fekérenyét meg-enyzezi.*
Faber cudit, *a' kovács vér. A 9 Li-*

IANUÆ LATINITATIS

Lignarius alicui securi, & ædificat ædificium, az árs bárdol a' fejkével, és épít épületet;
Ponit fundamentum, erigit fundámentumot vét, falakat Operit testu, (parietes, bejazattal be-fedezi: (állat; Debile non est firmum, az erősen nem erős; Fulcitur fulcris, meg-támasztatik támaszokkal, Ne ruat, hogy el-ne dőljön.

Verba impersonalia:

Si tibi liber, licet, ha tenéked tetszik, szabad.
Si te piget laboris, pu-deat te, ha te restelled a' munkát, fé-gyenljed. (vétkedet.
Decet te penitere peccati, illik hogy te meg-bánjad a' te a' fel-sérvület isszát illeti a' hallgatás.
Adolescentem decet silen-tium, ha meg-lintad az ülést, sétál-nod kell.
Si te sessionis tædet, oportet spatari,

CAPUT III.

De Rerum Circum-stantiis:

Qvis vocat me? Ego, Ki hív engemet? En:
Tunc est quis est igitur illic? Paulus, Te vagy-e? ki vagy-on tehát amott? Pál:

Expectemus donec venist: Várjuk míg el-jő: Jól, (bátor.)
Salve! Ago gratias, (Bene, Egészséggel! Köszönettel-vésem:
Ut vales? Sic mediocriter, Mint vagy? Így fél ferint:
Ubi fuisti? unde redis? Ex Hol voltál? honnan jöttél vissza?
oppido, A városból: (táron által:

Qua ivisti? Per porticum, Mellyen mentél-el! A' torná-
Quorsum vis? Domum, Hova igyekezel? Haza:
Et quo inde? Nusquam, 'S hova onnét? Sohova sem.
Quando in horto fuisti? Mikor voltál a' kertben?
Hæc, hodie, modò, nuper, Tegnap, ma, most, minap,
dudum, régen.

Quando me invises? Mikor látogatsz-meg engemet?
Mox, cras, perendie ali-quando, Majd, holnap, holnap-után, valaha.

Személyetlen igék.

ha tenéked tetszik, szabad.
ha te restelled a' munkát, fé-gyenljed. (vétkedet.
illik hogy te meg-bánjad a' te a' fel-sérvület isszát illeti a' hallgatás.
ha meg-lintad az ülést, sétál-nod kell.

A' Dolgoknak Környül állásokról.

Ki hív engemet? En:
Te vagy-e? ki vagy-on tehát amott? Pál:
Várjuk míg el-jő: Jól, (bátor.)
Egészséggel! Köszönettel-vésem:
Mint vagy? Így fél ferint:
Hol voltál? honnan jöttél vissza?
A' városból: (táron által:
Mellyen mentél-el! A' torná-
Hova igyekezel? Haza:
'S hova onnét? Sohova sem.
Mikor voltál a' kertben?
Tegnap, ma, most, minap,
régén.
Mikor látogatsz-meg engemet?
Majd, holnap, holnap-után, valaha.

Scis-

VESTIBULUM

Scisne memoriter lectio-nem? sic satis est, Tudod-e könyv nélkül a' lektak-
Ego minime neutiquam, úgy elég:
Quæ est causa? num es obli-tus? Ferè, En nem semmiképen.
Cur non repetis? Mi az oka? talám el-felejtet-
Nunc mihi non vacat, ted? Közel-el.
Quare? Missus sum in villam, Miért nem tanúled-meg ismét?
Profecto? ibo una Nequa- En most nem érkezem.
quam, (itinere, Miért? A' majorba küldettem.
Quamobrem? Repetamus in Ugy-e bizony? elmegyek együtt
Id præstat, quam garrite, veled. Semmiképen nem.
Omnino? redibimusne ma-turè? (tus, Mi okért? az úton tanúljunk,
Fortasse? sed vix. Eho, dubi az jobb, mint tsátogni.
Procul est, properabimus, Ugy vagyon: meg-térünk-e ide-jén? (kézelkedel?
Ceu sutores? Quid tum? Talám meg; de tsak alig. Ha.
Nostram atatem decet Meffe vagyon, siesünk.
agilitas, Mint a' vargák? 'S ha úgy-is? a' mi idős-korunkból illik a' gyorsaság. (vagy-on.
Sic ajunt, imò sic est, Ugy mondnak, söt ugyan úgy
Ne clama, atqui sumus Ne kiált, ba-lám tsak ma-gunk vagyunk. (tával.
foli, Miképen játékdjunk? Lap-
Quomodo ludemus Pila, Meddig? Egék nap-estig.
Quamdiu? Totum diem, Hü felettébb volna az! Hifem
Hui nimium est! Atqui innépek vannak.

Præpositiones:

Pergamus, rogo te,
Nunc tibi parvas voculas exponam,
Ad nos trahimus, à nobis trahimus,
Nobiscum ducimus, ante nos pellimus, post nos raptamus,

Præpositiók.

Menjünk elöbb, kérlek tégedet?
Most tenéked a' kistsiny főtiská-
kat rakogatom elödbe:
magunkhoz vonunk, tőlünk el-takusunk.
mi-magunkkal visünk, elős-tünk hajszunk, utánunk von-dozunk.

Se-

IANUÆ LATINITATIS

Secundum flumen facile est natare, *a' folyó viz mentében könnyű úsni;*
 Adversus illud impossibile, *annak ellenébe lebetetlen.*
 Apud altare Sacerdos habet penes se Diaconum, *az áltárnál vagyon a' Pappnak mellette Káplánnya, (Zolgáló legedé.)*
 De temerario nota, quod intra edes non maneat, *a' vakmerőről jegyezd-meg, hogy a' házban ne maradjon,*
 Supra culmen scandat, *a' ház tetejére hágjon,*
 Intra limen reptet, *a' küszöbön belől mátkáljon.*
 Fatere coram nobis, quid fecisti etiam nobis, *valld-meg mi előttünk mit tselekedtél tikkon mi tülünk;*
 Quia est palam, *mert nyilván vagyon,*
 Contra præceptum feci, *a' parantsolat ellen tselekedt.*
 Erga Præceptorem ingratus fui, *Mesteremhez báládatlan voltam.*
 Quidam ob sua facinora è domo profugus, *egy-valaki az ő gonof tselekedetért házából ki-bújdofott;*
 Juxta viam currens, citra stagnum constitit, *az út mellett futván, a' tön innen meg-állott;*
 Deinde ultra stagnum progressus, *annakutánna a' tön túl előbb menván,*
 Venit in desertum, *mené a' puktába,*
 Obibat circa paludes, *a' fertők körül jár vala,*
 Oberrabat inter nemora, *a' berkek között tébolyog vala,*
 Navigabat trans mare usque ad extremas insulas, *a' tengeren által hajókázik vala fientén a' külső fegetekig,*
 Prope orbis terminos, *e' világ határvihoz közel,*
 Extra patriam vagans, *házája kívül vándorolván;*
 Pro quo intercedunt, *a' kiért törekednek;*
 Verum propter exemplum aliorum non potest recipi. *de többeknek példájokért nem fogadtat hatik vikká;*
 Hem quantum infortunium! *jaj menny nagy kérentséltenségből fog az ilyenekhez képest,*
 Felix præ talibus, *a' ki a' tükta lelki-eszméretet meg-örzi.*
 Qui conscientiam puram custodit. *Nu-*

VESTIBULUM

Numeralia:

Scis numerare? Utique, *Tudj-e számolni? Igen-is,*
 Tenta igitur, quott sunt res, *próháld-meg tehat, hányak a' dolgok;*
 Unus est codex Bibliorum, *egy a' fent Bibliának könyve;*
 Duo sunt Testamenta, *kettők a' Testamentumok,*
 Vetus & Novum, *O és Új;*
 Tres personæ Sanctæ Trinitatis, *hármak a' Szent Háromság-nak személyei;*
 Quatuor Evangelistæ, *néggyek az Evangyelisták;*
 Quinque sensus, *ötök az érzékenységek;*
 Sex profesti dies, *hatak a' köz-mívelő napok;*
 Septem petitiones in Oracione Dominica, *hetek a' Kérések az URtól támltt Imádságban;*
 Octo dies sunt septimana, *nyöltz napok téfnek egy hetet;*
 Ter tria sunt novem, *háromfor hármak kilentzek;*
 Decem Præcepta DEI, *tizek az Istennek Parantsolati;*
 Undecim Apostoli, demptò Judà, *tizeneggyek az Apostolok, Júdas ki-vétetvén;*
 Duodecim Fidei articuli, *tizenkettők a' Hítenek ágazati;*
 Triginta dies sunt mensis, *harmincz napjai vannak a' hónapnak;*
 Centum anni sunt seculum, *száz éftendők egy seculum;*
 Satanas est mille fraudum artifex, *a' Sátán ezer tsalárdságnak mestere.*

CAPUT IV.

De rebus in Schola:

Az Oskolabeli dolgokról.

Scholasticus frequentat Scholam, *a' Deák az Oskolát gyakorolja;*
 Quò artibus erudiatur, *a' hol a' mesterségre tanít;*
 Initium est à literis, *a' kezdés vagyon a' betűktől,*
 E syllabis voces componuntur, *a' fők öfve rakattatnak syllabákból;*
 E dictionibus fit sermo, *a' főkől lifenbékéd.*

IANUÆ LATINITATIS.

Ex libro legimus tacite, a' könyvből olvasunk halkat;
 Aut recitamus clare, avagy el-mondjuk hangosan;
 Involvimus eum membrana, be-takarjuk azt hárttyákba,
 Et ponimus in pulpito, és a' könyvtartó ládátskára tesszük.
 Attramentum est in atramento, a' tinta a' kalamárisban vág-
 tatio, in quo tingimus gyon, a' mellybe mártjuk a'
 calamus, pennát;
 Scribimus eò in charta in írunk azzal a' papírosva a' le-
 utraque pagina, vélnek mind két oldalára;
 Si perperam, delemus, és vököfűl, el-töröljük,
 Et consignamus denuò re- és fel-jegyezzük igazán, vagy
 ctè, vel in margine, a' levélnek karéjára.
 Doctor docet, a' tanító tanít;
 Discipulus discit, non a' tanítvány tanul, nem min-
 omnia simul, deneket egyfër mind,
 sed per partes, hanem részenként;
 Praceptor præcipit faciendâ, a' Doctor parantolja a' tsele-
 kedendô dolgokat. (demiát.
 Rector regit Academiam, a' Rector igazgatja az Aca-
 Pædagogus advertit & urget, a' gyermekek-tanító reá vigyáz
 és reá erőltet.
 Custos monet & consignat, a' gyermekek között vigyázó int
 és jegyeztet.
 Magister instituit universos; a' Mester mindeneket tanít; veh
 singuli attendunt, hallgatnak egyenként;
 Ille emendat mendas, az a' hibákat meg-jobbítja.
 Diligens proficit; negligens a' fogalmazatos elébb-méggyen
 vapulat, tudományában; a' benyélô
 meg-vertetetik;
 Etenim ferula est præstid, mezt jelen vagyon az ostor;
 Non verberant baculo, nem vernek bottal;
 Sed cadunt virgis, hanem vököfűlökkel süprátnak.
 Absque venia non exeat, engedelem nélkül ki-ne menj;
 Post moram redeas, a' mulatás után vissza-jöjj;
 Quod agere debes, age, a' mit tselekedned kell, azt tselekedjed.
 Li.

VESTIBULUM.

Linea fit regulâ; circulus az egyenes vonás léfén ráma-
 circind. val; a' kerítés ezirkalommal.
 Grammaticus loquitur, a' Grammatikában tudós fél.
 Dialecticus disputat, a' Dialektikához értô vesékedik
 Vera à falsis discernit, az igazakat a' hamisjaktól
 meg-külömbözteti.
 Rhetor ornate loquitur, a' Rétorikában forgott ékesé fél.
 Musicus cantat, a' Musikához tudó énekel.
 Poëta carmina fingit, a' Poëta verseket ferez.
 Pictor effigiem pingit, a' Kép-író képet ír.
 Historicus res gestas narrat, a' tört dolognak le-írja a' via
 feltt dolgokat elo-befűli.
 Physicus naturam scrutatur, a' Fisicus a' természetet vizsgálja
 Medicus eum imitatur, az Orvos-doctor azt követi.
 Ethicus tradit mores, az Eticus az erköltsöket tanítja
 Qui studiosum decorant, mellyek a' tanuló Drákat meg-
 ékesítik.

Verùm de iis paulò infra, de azokról valamennyivel alább.
 C A P U T V.

De Rebus Domi:

A' Házi Dolgokról.

Pulchra fores, si clausæ Zörgezd az ajtót, ha be-zárolva
 sint: van: (tal az ajtón.
 Cum aperitur, magis ostium, mikor on meg-nyitattik, menjál-
 Et intra in atrium, és menj-be a' tornáztba.
 Clavis clauditeram, iterum a' kóltis be-zárja a' lakatot, és
 que recludit, ismét meg-nyitja;
 Clavus figit, a' feg be-fegexi,
 Pavimentum calcamus, a' püdimentomat nyomdossuk.
 Laquear nobis impendit, a' menyezet reánk függ.
 Fenestra sunt vitrea, az ablakok üvegesek.
 Hypocaustum calefit, a' foba melegfik;
 Camera frigent, a' kamarák (bóltok) hidegek.
 In cistis & arcis abscondi- a' fekrényekbe és ládákba elo-
 mus res, rejtjük az egyetmásokat.
 In corbis portamus, a' kosárakban hordozunk. Suc.

JANUÆ LATINITATIS

Succus non servatur in sac-
co, a' big nedveség nem tartatik
a' sáskan.
In cubiculo sunt lecti pulvi-
naribus strati, az ágyas-báczban vannak pár-
nákkal megterített ágyak.
Cervical subdimus cervici, a' vánkost nyakunk alá téfkük.
Tegetibus nos integimus leplekkel magunkat be-lepedzük.
cubantes supini vel proni, fekvén hanyattá vagy hasmánt
Matula est pro urina, & se-
cessus pro alvo levanda, a' vizellő edény húgynak való,
és a' kamara-fék a' hasnak
könnyebbítésére. (sek.)
Excrementa fortent, a' ki-vetettett eméketsek bűdö-
sömjénél jó illatú süstöt téfkük.
Thure suffimus, ortzánkat megmosuk mindé na-
In balneo sudamus, a' fevedőbe veréjékezzük; (pon-
Sudariis nos tergimus, kefkénökkel magunkat meg-tör-
völjük. (kat.)
Tonfor tondit crines, a' borboly borotválja a' haja-
Pectit comam pectine, meg-fésüli az üstököt fésűvel.
Maculæ abstergantur spon-
gil, a' mósokot el-töröltetnek spondi-
ával;
Quisquilæ verruntur scopis, a' feceteket-sepretnék seprűvel.
Iodunum & tunicam, tho-
racem, femoralia & ti-
bialia induimus & exui-
mus, az inget és dolmánt, a' derék
koritót, a' nadrágot (berhét)
és salavart fel-öltözzük és
le-vetkezzük.
Quoties opus est, pallium
& togam amicum, a' mennyiker kívántatik, a'
palástot és a' bokkú felső-ru-
bát fel-öltözzük.
Pilei & collaria, chirothe-
cæ, sandalia, sunt hone-
statis ergo, a' süvegek és a' gallérok, ke-
tyük, solyák, tisztességnek
okáért vannak.
Cingulò nos cingimus, övvel magunkat be-övedzük.
Ligulis astringimus, kalag-kisakkal meg-korítjuk.
Mappâ sternimus mensam, abrokat megterítjük az asztal.
Ad iusculum & pulmentum
est cochlear, az étel tálban és pépben va-
gyon kálán; Edu-

VESTIBULUM.

Edulia alia sciuntur cultro, egyéb ételdek késsel metéltetnek.
Muscas abige mulcariò, a' legyeket üzd-el a' legyezövel.
Tolle patinas, vidd-el a' tálakat.
Infunde in poculum, töltés a' pohárba.
Et propina hospitibus, és kössünd a' vendégekre.
Accende candelam, gyíjtsd-meg a' gyertyát:
Inde candelabro, tedd a' gyertya-tartóba:
Emunge emunctoriò, sed ut
ne extingvas, vedd-el a' hamvát a' hamvavé-
zővel, de úgy hogy el-ne élesed.
Vir & mulier sunt conju-
ges, a' férj és a' asszony-állat bá-
za-társak.
Viduus ducit interdum vir-
ginem, az özvegy-ember néhánykor ve-
sen feleségül küz-leányt.
Sponsus habet sponfam, a' vő-legénynek meny-asszonya
vagyon:
Post nuptias maritus mari-
tam, a' menyeközöttán a' férjnek fer-
jes felesége. (gyermeken;
Puerpera peperit puerum, a' gyermek-fülső asszony külső
Hunc osculatur nutrix, so-
etis tsókolgatja a' dajka, és
vetque in gremio, (doté,
ölében tartogatja. (végen.
Filius est hares, filia accipit
a' fiúörökös, a' leány jegy-ruhát
Parentes educant sobolem, a' fülső magzatokat nevelnek;
Vitricus & noverca privi-
gnos, a' mostoha atya és anya mosto-
ha fiakat és leányokat.
Liberi sunt liberi; servi ser-
viunt, az édes fiak és leányok kabado-
sok; a' foglák fogálnak;
Ministri ministrant; famuli
famulantur, az apródok fogálnak; a' fol-
gák fogáskodnak,
Ancillæ ancillantur, a' foglálók fogáltskodnak.
Patruus & amita sunt patris
frater & soror; avunculus
& matertera matris, a' patruus és amita az atyám-
nak bátyja és nényje; az
avunculus és matertera az
anyám' bátyja és nényje.
Avi habent nepotes, az ösöknék (jobb-atyáknak)
unokájik vannak.
Cognati affines, a' rokonságoknak sógoraik. Ca.

JANUÆ LATINITATIS

CAPUT VI

De Rebus in Vrbe

& Regione:

URbs munitur mœniis,

Nec non vallō & fossā,

Porta habet valvas,

Abhinc eunt plateæ,

In foro solent esse cisternæ,

Ædificia sunt publica, aut

Nam quod uni non propri-

Cives & incolæ incolunt ci-

Rustici habitant in pago,

Vicini in eodem vico,

In curia congregatur Sena-

Consul præcedit, Senatores

Judex (Prætor) iudicat lites,

Aktor accusat fontem crimi-

Reus se excusat,

Testis jurat & testatur,

Lictor ligat,

Et ducit in carcerem,

Carnifex occidit & suspendit,

Tabellarius fert literas (epi-

stolam) cerâ & sigilō ob-

signatas,

Nuncius nunciat ore tenus,

A' Város és Tarto-

mánybéli Dolgozókrol.

a' kerített - város meg-erősít-

terik kö-falakkal.

a' kapuknak két-felé nyíló astai.

a' piacton fokrak lenni a' tsa-

torának.

a' épületek közönségesek, vagy

bizonyos embereknek tulajdoni:

a' mi egynek nem saját-

ja, közönséges az.

a' polgárok és a' lakosok lak-

ják a' várost:

a' parasztok laknak a' faluban:

a' komfédok ugyan azon útfá-

ban.

a' tanács-házba egybe-gyűjte-

a' Polgár mester elől-megyen,

a' Tanácsbéli személyek ötöt

követik.

a' Biró meg-ítéli a' pereket:

a' fél-peres vádolja a' bűnöst

a' vérekkal;

a' bűnös magát menti:

a' tanú meg-asküszik és bizony-

ságot téten:

a' porokló meg-körözi,

és a' tömlőtze víski:

a' hóhér meg-öli és fel-akasztja.

a' levél-bordozó víski a' viaskkal

és perséttel megpetétteltetett

levelet.

(szemzetet)

a' követ foval mondja-meg az

VESTIBULUM

Templum est sacer locus,

Caupona profanus,

Ædituus puilat campanas,

Populus coit in ædes, exer-

cet Religionem,

In Cætu canuntur Psalmi &

Hymni,

Dei verbum prædicatur,

Sacramenta administrantur,

Preces peraguntur devotè,

Festa celebrantur festivè,

Magistratus est necessarius,

Ut Rex in regno regnet,

Dominus domi dominetur,

Qui imperant, sint cle-

mentes,

Qui parent, obsequentes,

Herus probus probatur, sic-

ut & fidus subditus,

Princeps est minor atque

Comes major quàm Baro,

Nobilis, Eques Insignibus

donatus,

Pax est prius optanda,

Bellum est perniciosum,

Nisi cùm hostis arcendus est,

Milites merent stipendia,

Cùm præliantur & pugnant,

a' Templom fent hely.

a' korisoma fentségtelen.

az Egyházi kongatja a' ha-

rangokat:

a' kötség egybe-gyül a' temp-

lomba, gyakorolja az Isteni

kegyelmezet:

a' Gyülekezésben énekelnek

Soltárok és Dittserekek.

az Istennek igéje hirdettetik:

a' Sakramentumok ki-fogál-

tarnak: (áhitatoson:

a' Konjörgések végbe-viténnek

az Imnek megibletnek-jölesen.

a' külső Tisztviselő fekséges;

hogy a' Király az orfkághon

orkághon;

az Ur otthon uralkodjék.

a' kik parancsolnak, legyenek

kegyelmesek;

a' kik fogálnak, engedelmessék.

a' jámbor gazda jóvaltatik.

(dittsértetik) mint a' hü job-

bágy-is. (Hertzeg:

a' Fejedelem kisebb mint a'

a' Gróff nagyobb a' Nagyságos

Unál.

a' Nemes, Tzímervel megaján-

dékoztatott Lovag.

a' békeség tellyességgel kivá-

nandó;

a' had veszedelmezt. (el-ünni.

banemba mikor ellenséget kell

a' viténnek meg-érdekelik a' söl-

dat.

mikor harcolnak és víjnak.

Tu.

JANUÆ LATINITATIS

Tubæ clangunt, tympana a' trombiták hangszonak, a' de-
sonant, bok zörgenek. (kat.)
Ex arcubus jaciunt sagittas, a' kistestjükből ki-török a' nyila-
Gladiis dimicant, a' kardokkal harcolnak.
Armis se defendunt, a' fegyverekkel öltalmaznak
magokat: (kat.)

Tormentis arces expugnant, ágyúkkal vélik meg a' vára-
Revertuntur cum victoria, meg-térnek győzelemmel.

CAPUT VII.

De Virtutibus: A' Jóságos-tseleke-
detekről.

Virtutes sectare, A' jóságos-tselekedeteket kö-
vessd:

Evita vitia, quæ lex vetat, el-távoztasd a' vétkeket, mol-
lyeket a' törvényt meg-tilt.

Patrans flagitia, est scelestus, az éktelen vétkeket tselekedő,
(nequam.) szégyen-lator.

Ut prudens sis, prospice fu-
nem, hogy eszes légy, jó eleve el-
nézzed a' véget;

Aspice media, meg-nézzed az esközöket;

Attende occasionei, vigyázz az alkalmatosságra;

Occipe nihil temere, semmibe ne kezdj ok nélkül;

Delibera diu, sokkáiig végezz;

Festina lente, lassan siess;

Rumori ne crede, a' köz-bírnék ne bíddj;

Arcanum ne vulga, a' titkot ki-ne hirdesd;

Quod ignoras, ne affirma, a' mit nem tudsz, ne állassd;

aut nega, avagy tagadjd;

Interroga potius, kérd-meg inkább;

Esto temperans, légy mértékletes;

Cum esuris, ede, mikor éhez, egyél;

Cum sitis, bibe, mikor szomjuzol, igyál.

Helluones vorant & potant, a' dobzódók faldekvá épsnek
és dösölnek:

Prandium & cena tibi suffi- az ebéd és vacsora elég legyen
ciant, tenéked:

VESTIBULUM.

Jentaculum & merendam sósöfökömöt és o'sonuat ne
ne cura, kéféts,

Jejunare aliquando expedit, böjtölni néha bafnál.

Sobrius non est ebrius, a' józan nem régeg.

Esto castus, légy tiszta életű;

Gere te pudicè, viseld magadat fémérmetesen;

Esto modestus, non procax, légy yemberséges, nem fajtalan;

Taciturnus, non loquax, bülgató, nem szatszóg.

Vos juvenes colite senes, ti ifjak tisztelezzétek a' véneket.

Manifesta narra, a' nyilvánvaló dolgokat beföld;

Secreta fufurra, a' titkosokat sügjad;

Occulta ceta, az el-rejtetteket el-fedezd.

Quum quis loquitur, tace, mikor valaki föl. hallgass;

Quum tibi quid dicit, au- mikor tenéked valamit mond,

sculta, re-k figyelmezz: (gedj:

Quid quid jubet, obtempera, mikor valamit parantsol, eu-

Noli te jactare, (perbus, ne bányjad magadat: (krvélj.

Neque sis arrogans, aut su- se-ne légy kérkedékeny, avagy

Bona fama est ingens gloria, a' jó hír név nagy díszsög:

Hanc amare est tas, sperne- ezt keretni szabad, meg-utálni

re nefas, nem szabad.

Omnibus esto comis, nemi- mindennekbe légy nyájaz, bi-

ni blandus, zelkedő senkibe ne.

Adulator est odiosus, a' hizelkedő gyűlölséges.

Licet interdum joci, sed szabad néhanéha tréfálodni,

urbanè, (cachinnari, de emberségesen: (tátni.

Ridere etiam licet, sed non nevetni-is szabad, de nem babo-

Vexamus jocò, ki-fogunk valakin tréfában:

Taxamus ferid, dorgálunk valóban. (elégfik.

Frugalis contentus est paucis, a' mértékletes kevésel meg-

Avarus est parcus, liberalis a' fősvény foras markú, az

largus, adakozó bő-kezű.

Dives satius fide Deo in a' bolond gazdag bizik az I-

Diffidit in inopia, temben a' böségkor;

Justus appetit nihil alieni, nem bizik a' fiútségkor.

az igaz semmi idegen dolgot

nem kíván.

IANUÆ LATINITATIS

Furari est turpe, lopni rút dolog. (oda;
 Quod quis petit mutuo, da, a' mit valami kér kölcsön, add
 Quod mutuo accepisti, redde, a' mit kölcsönvettél, add vissza;
 Quod promissisti, presta, a' mit ígértél, meg-teljesítsd.
 Quum eges, nē pigeat petere, (mero, kérni. (venni;
 Quum datur, ne pudeat sumere, mikor adatik, ne szégyenlő el-
 Quum impetrasti, age gratias, miason meg-nyerted, köszön-
 Fur pendat furtum, aut pen- a' lopó szívesse-meg-a' lopott-
 deat in patibulo, marhat, avagy függjön az
 akasztó fán;
 Poenā sanē dignus est, méltó bizonyára a' büntetésre.
 Donum gratis datur, az ajándék ingyen adatik;
 Præmium pro officio, a' jutalom a' közsálatért;
 Merces pro merito, a' bére az érdemért.
 Pusillanimis non est fortis, a' félelmes fiú nem erős;
 In prosperis effertur, a' boldog állapotokban fel-fu-
 valkodik;
 In adversis trepidat, az ellenkezőkben retteg.
 Tu esto ad opera alacris, te légy a' munkákra serény;
 Otia linque ignavis, a' hivatkozásokat hagyjad a'
 túnyáknak.
 Si quid vis conari, debes ha mire akarék igyekezni, el-
 prius conari, süben tudakoznod kell,
 Et tunc rem aggredi, és úgy a' dologhoz fognod;
 Nec amplius conari, s' tovább okán nem mulatoznod.
 Fortuna est inconstans, a' sevéntse állhatatlan;
 Adfert miseros casus, nyavalyás eseteket hoz;
 Quos patiens patitur, mellyet a' békével-tűrő szenved,
 Etiam si gemat, fleat, ploret, ha fíntén sobaj, sir, könyvez-is.
 Cohibe iram, tartóztasd-meg a' haragot;
 Delinquenti parce, a' vétkezőnek kegyelmez;
 Deprecanti ignosce, a' bocsánat-kérőnek megbocsásd.
 Læsit te aliquis? condona ei megsejtett-e téged valaki? en-
 culpam, gedd-meg néki a' vétket. Of.

VESTIBULUM.

Offendisti tu aliquem? paca meg-bántottát-e te valakit?
 & placa illum, békéltasd és engezteld őtet;
 Injurias tollerare satius est, a' bosszúságot elkenvedni jobb,
 quam ulcisci, hogy-sem mint meg-torlani.
 Malignus maledicit, a' gonosz indúlattal átkozódik.
 Stolidus minatur, a' bolond fenyegetődik.
 Superioribus esto obediens, a' felsőbbekkel légy engedelmes;
 Aequalibus officiosus, a' veled egyenlőkkel barátságos;
 Inferioribus affabilis, az alsóbbakhoz magadat fónak-adó;
 Et eris omnibus amabilis, és léfész mindenektől szeretetű.
 Quicumque humanus est, valaki ember-séges, a' kiket elő-
 obvios salutat; talál, köszönti;
 Salutantes refalutat, a' köszöntőket vissza-köszönti;
 Interrogantibus respondet, a' kérdőknek meg-felel;
 Petentibus porrigit, a' kérőknek nyújt. (fesz;
 Egenis opitulatur, a' fűkölködőknek segítség-gel le-
 Ignarus informat, a' tudatlanokat tanítja;
 Consilii indigis consulit, a' tanács-nélkül fűkölködőknek
 tanácsot ad;
 Invidet nemini, senkire nem irigykedik;
 Favet omnibus, mindenkinek kedveskedik.
 Verax studet veritati, az igaz-mondó igazság-fölösra
 Mendax mentitur, a' hazug hazud. (igyekezik;
 Amicus diligit, a' barát szeret;
 Inimicus odit, az ellenség gyűlöl.
 Dolosus decipit, az álnok reá-vészen;
 Syncerus non fallit, a' tökéletes fiú meg-nem esat.
 Socius iuvat, a' társ segít.
 Sodalis colludit, a' kegyes veled együtt játszik.
 Comes comitatur, az út-társ kísér.
 Conclusio:
 Multanē supersunt? Bé-rekeztés.
 Pauca, puto, Sokak vagynak-e hátra?
 Eccē ultimus Titulus, kevesek, azt vétem;
 Nam hoc Vestibulum est tan- ibon az utolsó Titulus.
 tum Exordium, mert ez a' Tornász csak Kez-
 det; Quod

JANUÆ LATINITATIS VEST.

Quod non prolixum esse
convenit,
Venimus ergo ad Clausulam,
Vita tranſit, velut umbra.
Quicquid natum eſt, moritur
Omnia ſunt vana!
O peccator! mors te devo-
rabit;
Tandem ibis in ſepulchrum,
E luce in tenebris,
Tu proinde quiſquis es,
Formida infernum,
Deſidera cælum,
Peccare noli, nè pereas!
Hic ſubiſtitimus, nec addi-
mus magis,
Acquiſce Lector,
Reliqua reperies ordinè,
Januam ingreſſus ora ita:

mellynek nem illik boſſának
lenni:
jöttünk azért a Reſektióſre.
az élet-el-műlik mint az árnyék.
valami kültetéseit, meg-hal-
mindenek bűvágások!
bb bűnös! a hatal téged meg-
éhen,
's okán még a koporsóba,
a világoſágárból a Jétéſégre:
te annakokáért valaki vagy,
zartegzed az eget:
kiványad az eget:
ne vétkezzel, hogy el-ne veſſé-
iſt meg-állapodunk, 's többet
hozza nem adunk;
nyugodjál-meg rajta Olvaſó,
a többit meg-ralálod a ſódel.
az ajtón be-menvén így könyö-
vöj:
könyörülj rajtunk,
kegyelmes Iſteveitünk,
JESUS KRISTUS!
adj tudományt,
adj kegyeſſéget,
adj boldogságot,
örökkön örökké áldott,
AMEN!

Miserere nostri,
Benigne Salvator,
JESU CHRISTE!
Da scientiam,
Da pietatem,
Da beatitudinem,
Benedicite in secula seculo-
rum, AMEN!

AMEN

VEN 2

Ma